

ΙΩΑΝΝΑ ΛΑΜΠΙΡΗ – ΔΗΜΑΚΗ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

**ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ
Η ΔΙΑΛΥΣΙΣ ΕΝΟΣ ΜΥΘΟΥ;**

(Σελίδες 341 – 356)

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ Η ΔΙΑΛΥΣΙΣ ΕΝΟΣ ΜΥΘΟΥ;

Οὐδείς ἀμφισβητεῖ βεβαίως τὴν σημασίαν τοῦ τουρισμοῦ ὡς παράγον-
τος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Πολλοὶ ὅμως ἀμφιβάλλουν ἐὰν ὁ τουρισμὸς
συμβάλλῃ καὶ εἰς τὴν πολιτιστικὴν ἀνάπτυξιν. Τὸ συνηθέστερον ἐπιχείρημα
κατὰ τοῦ τουρισμοῦ εἶναι ὅτι βλάπτει τὰ ἔθνη τῆς νεολαίας. Κατὰ πόσον εὐ-
σταθεῖ ἡ ἄποψις αὕτη τοῦ «μέσου» ἀνθρώπου;

Εἰς ἐκ τῶν σκοπῶν τῆς κοινωνιολογίας εἶναι καὶ τὸ νὰ ἀνακαλύπτῃ ἐὰν
παρομοίῳ εἶδους ἀπόψεις τοῦ «κοινοῦ νοῦ» διαψεύδονται ἢ ὄχι ἐπὶ τῇ βιά-
σει τῆς συστηματικῆς διερευνήσεως τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος. Ἀφ'
ἧς δὲ στιγμῆς ἀποδειχθῇ ὅτι μία εὐρέως διαδεδομένη ἄποψις περὶ λ.χ. τῶν
ἐπιπτώσεων ἐνὸς κοινωνικοῦ φαινομένου ἢ περὶ τῶν χαρακτηριστικῶν μιᾶς
συγκεκριμένης κοινωνικῆς ομάδος δὲν ἀντικατοπτρίζει τὴν πραγματικότητα,
κάτι τὸ ἰδιαίτερώς σημαντικὸν ἔχει ἐπιτευχθῇ: εἰς μῦθος διελύθη καὶ τὴν θέ-
σιν του κατέλαβεν πλέον ἡ ἀλήθεια.

Εἰς τὴν μικράν ἔρευναν ἡ ὁποία δημοσιεύεται κατωτέρω περὶ τῶν ἐπι-
πτώσεων τοῦ τουρισμοῦ ἐπὶ τῆς μαθητιώσης νεολαίας τῆς Μυκόνου ἐπιχει-
ρεῖται ἀκριβῶς νὰ ἐλεγχθῇ ἡ ὀρθότης τῆς γνωστῆς ἀπόψεως περὶ τῶν ἀρνη-
τικῶν πολιτιστικῶν ἐπιδράσεων τοῦ τουρισμοῦ¹.

I. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ : ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΚΑΙ Η ΜΕΘΟΔΟΣ

Ἀπὸ τὴν σκοπιὰν τῆς ἐρέυνης μας ἐνδιέφερον ἰδιαίτερώς οἱ μαθηταὶ
τοῦ Ἑμιγυμνασίου Μυκόνου καὶ ἰδίως οἱ τῶν τελευταίων δύο τάξεων. Οἱ
νέοι αὐτοί, ἡλικίας σήμερον (Ἀνοίξις 1972) κυρίως 14 ἢ 15 ἐτῶν, εἶχον γεν-
νηθῇ τὸ 1957 ἢ τὸ 1958, περίπου δηλαδὴ ὀκτὼ ἔτη μετὰ τὴν ἑναξιν τῆς του-

1. Τὴν ἔρευναν ταύτην διεξήγαγον τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1972 ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Χω-
ροταξικῆς-Ρυθμιστικῆς Μελέτης Μυκόνου, Δήλου καὶ Ρηνεῖας τῆς ἐκπονηθείσης ὑπὸ τῆς
Ἐ. Ἐταιρείας Α. Καλλιγᾶ καὶ Σία, ὑπὸ τὴν ιδιότητά μου ὡς συμβούλου τῆς μελέτης αὐ-
τῆς. Βλ. I. Λαμπέρη-Δημάκη, «Κοινωνικὴ Ἔρευνα τῶν Μαθητῶν τοῦ Ἑμιγυμνασίου Μυ-
κόνου» εἰς τὸν τόμον Μύκονος, Δήλος, Ρηνεῖα (1972), τόμ. I., σ. 381-391.

ριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς νήσου (1950). Κατὰ τεκμήριον οὗτοι ἀνετράφησαν εἰς ἓν ἤδη «τουριστικοποιημένον» περιβάλλον, ἔζησαν δηλαδή, ἐντὸς μιᾶς σχετικῶς εὐημερούσης καὶ κοινωνικῶς ποικιλομόρφου (ιδίως κατὰ τοὺς θερινοὺς μήνας) μικροκοινωνίας. Πῶς ἀντιμετωπίζουν οἱ νέοι αὐτοὶ τοὺς νέους τουρίστας, Ἕλληνας καὶ ἄλλοδαπούς; Μέχρι ποίου σημείου ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν καὶ τὴν συμπεριφορὰν των; Κατὰ πόσον εἶναι ἱκονοποιημένοι οἱ νεαροὶ Μυκονιάται ἀπὸ τὸ περιβάλλον των καὶ κατὰ πόσον ἐπιθυμοῦν νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ζοῦν εἰς αὐτὸ καὶ ὅταν ἀποφοιτήσουν τοῦ γυμνασίου των; Ποῖα συγκεκριμένα σχέδια ἔχουν διὰ τὸ μέλλον των καὶ εἰς ποίας ἀξίας πιστεύουν; Ἀποδίδουν μεγαλύτεραν σημασίαν εἰς τὸν πλοῦτον ἢ εἰς τὴν μόρφωσιν;

Αὐτὰ ἦσαν τὰ χαρακτηριστικὰ ἐρωτήματα τὰ ὅποια ἀπετέλεσαν τὸ ἐπικέντρον τῆς παρούσης ἐρεῦνης. Αἱ ἀπαντήσεις τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτάς μᾶς πληροφοροῦν περὶ τῶν ἀξιῶν τῶν ἐφήβων μιᾶς τουριστικοποιημένης κοινωνίας, ἐπομένως καὶ ἐμμέσως περὶ τοῦ ρόλου τοῦ τουρισμοῦ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἀξιῶν τῆς νεωτέρας γενεᾶς.

Τὸ κύριον ἐργαλεῖον τῆς ἐρεῦνης μας ἦτο ἓν ἐρωτηματολόγιον τὸ ὁποῖον ἐζητήσαμεν νὰ συμπληρώσουν γραπτῶς οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν τοῦ Ἡμιγυμνασίου Μυκόνου ἐντὸς τῆς τάξεως των¹. Δὲν ἐπετράπη εἰς τοὺς ἐρευνωμένους νὰ συμπληρώσουν τὸ ἐρωτηματολόγιον εἰς τὴν οἰκίαν των διὰ νὰ μὴν ἐπηρεασθοῦν τυχὸν οὗτοι κατὰ τὰς ἀπαντήσεις των ἀπὸ τοὺς γονεῖς των ἢ τοὺς ἀδελφούς των. Τὸ ἐρωτηματολόγιον συνεπλήρωσαν ἅπαντες οἱ μαθηταὶ καὶ ἅπασαι αἱ μαθήτριαι τῶν δύο τελευταίων τάξεων (σύνολον 39 νέοι καὶ νέαι)². Παρὰ τὸ περιορισμένον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρευνηθεῖσων περιπτώσεων, αὗται παρέχουν ἄκρως ἐνδιαφέρουσας ἐνδείξεις περὶ τῶν ἐπιδράσεων τοῦ τουρισμοῦ ἐπὶ τῆς μαθητιώσης νεολαίας τῆς Μυκόνου.

II. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΡΕΥΝΗΘΕΝΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Τὸ φ ὕ λ ο ν. Εἰς τὴν ἐρευναν συμμετέσχον 22 μαθηταὶ καὶ 17 μαθήτριαι : εἰδικώτερον 12 μαθηταὶ καὶ 10 μαθήτριαι τῆς Β' τάξεως καὶ 10 μαθηταὶ καὶ 7 μαθήτριαι τῆς Γ' τάξεως.

Ἡ ἡ λ ι κ ι α: Οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι τῆς Β' τάξεως εἶχον γεν-

1. Ὁ συνολικὸς μαθητικὸς πληθυσμὸς τοῦ Ἡμιγυμνασίου περιλαμβάνει 70 νέους καὶ νέας. Εἰς τὴν ἐρευνάν μας δὲν συμμετέσχον οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι τῆς Α' τάξεως διότι ἐθεωρήθη ὅτι δὲν θὰ ἦσαν εἰς θέσιν νὰ συμπληρώσουν μόνοι των τὸ ἐρωτηματολόγιον.

2. Θερμαὶ εὐχαριστίαι ὀφείλονται πρὸς τὴν διευθύντριαν τοῦ Ἡμιγυμνασίου, δεσποινίδα Βασιλικὴν Ἀθανασέλη χάρις εἰς τὴν εὐγενῆ βοήθειαν τῆς ὁποίας διεξήχθη ἐπιτυχῶς ἡ ἐρευνα.

νηθῇ, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, τὸ 1958: ἦσαν δηλαδὴ περίπου 14 ἐτῶν τὴν ἐποχὴν τῆς ἐρεῦνης (ἄνοιξις 1972). Οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι τῆς Γ' τάξεως εἶχον γεννηθῇ, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, τὸ 1957 ἦσαν δηλαδὴ περίπου 15 ἐτῶν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1972.

Ἡ ἐπαγγελματικὴ θέσις τοῦ πατρός: Ἐκ τῶν 39 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, 49% εἶχον πατέρα γεωργὸν ἢ ἀλιέα, συνηθέστερον ὁμῶς ἐργάτην ἢ ἀπασχολούμενον εἰς κατωτέρας ὑπηρεσίας (λ.χ. σερβιτόρος). Βάσει τοῦ κριτηρίου τῆς ἐπαγγελματικῆς θέσεως τοῦ πατρὸς των οἱ νέοι αὐτοὶ ἀνήκουν εἰς τὰ εὐρύτερα λαϊκὰ κοινωνικὰ στρώματα τῆς Μυκόνου. Τὸ 41% εἶχον πατέρα τεχνίτην (ἐργαζόμενον δι' ἴδιον λογαριασμόν), ἢ μικρέμπορον ἢ ἐπιχειρηματίαν (λ.χ. ξενοδόχον). Τὸ 10% εἶχον πατέρα δημόσιον ὑπάλληλον. Αἱ δύο τελευταῖαι αὐταὶ κατηγορίαι νέων ἀνήκουν εἰς τὰ ἀνώτερα κοινωνικὰ στρώματα τῆς Μυκόνου.

Ἡ μόρφωσις τοῦ πατρὸς: Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν εἶχον πατέρα παντελῶς ἀμόρφωτον (εἰς τὸ 20% τῶν περιπτώσεων ὁ πατὴρ δὲν εἶχεν κἄν ἀποφοιτήσει τοῦ δημοτικοῦ) ἢ σχεδὸν ἀμόρφωτον (εἰς τὸ 64% τῶν περιπτώσεων εἶχεν ἀποφοιτήσει τοῦ δημοτικοῦ χωρὶς νὰ συνεχίσῃ περαιτέρω σπουδὰς). Μόνον τὸ 16% ἐκ τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν εἶχον πατέρα ἀπόφοιτον γυμνασίου.

Τὸ μέγεθος τῆς οἰκογενείας «προελεύσεως»: Ἡ πλειοψηφία τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν προήρχοντο ἐκ πολυμελῶν οἰκογενειῶν (μὲ τρία καὶ περισσότερα τέκνα). Εἰδικώτερον τὸ 38% προήρχοντο ἐκ τριμελῶν οἰκογενειῶν (εἶχον δηλαδὴ δύο ἀδελφούς) καὶ τὸ 15% ἐκ τετραμελῶν ἢ ἀκόμη μεγαλύτερων οἰκογενειῶν. Σύνολον προερχομένων ἐκ πολυμελῶν οἰκογενειῶν: 53% τοῦ ἐρευνηθέντος πληθυσμοῦ. Τὸ 41% προήρχοντο ἐκ διμελῶν οἰκογενειῶν (εἶχον δηλαδὴ μόνον ἓνα ἀδελφὸν ἢ μίαν ἀδελφήν) καὶ μόνον 6% ἦσαν μεναχὰ τέκνα. Σύνολον προερχομένων ἐξ ὀλιγομελῶν οἰκογενειῶν: 47% τοῦ ἐρευνηθέντος πληθυσμοῦ.

Ἡ χρονολογία ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν Μύκονον: Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν (33 ἐκ τῶν 39, ἥτοι 84%), εἶχον γεννηθῇ εἰς τὴν Μύκονον καὶ κατὰ τεκμήριον εἶχον διαμείνει συνεχῶς ἐπὶ τῆς νήσου μέχρι σήμερον. Μόνον 4 μαθηταὶ καὶ μία μαθήτρια (ἥτοι 16%) εἶχον ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Μύκονον ἐντὸς τῆς τελευταίας δεκαετίας (συνηθέστερον πρὸ ὀκτώ ἐτῶν). Αἱ ἐλάχισται αὐταὶ περιπτώσεις ἀφορῶν προφανῶς εἰς τὰ τέκνα ὠρισμένων δημοσίων ὑπαλλήλων. Ὡς σημειωθῇ ἐπίσης ὅτι ὅλοι οἱ ἐρευνηθέντες μένουν μὲ τοὺς γονεῖς των εἰς τὴν Μύκονον εἰς τὴν ὁποίαν διέρχονται καὶ τὰς θερινὰς διακοπὰς των.

Ἐν συμπεράσματι προκύπτει ὅτι, ὁ ἐρευνηθεὶς μαθητικὸς πληθυσμὸς περιλαμβάνει ἵσον περίπου ἀριθμὸν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, καταγομένων

— πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων — ἐκ Μυκόνου, ἡλικίας ἐφηβικῆς καὶ προερχομένων κυρίως ἐκ διμελῶν καὶ τριμελῶν οἰκογενειῶν. Οἱ γονεῖς των εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χαμηλοτάτης μορφωτικῆς στάθμης, καὶ ἀνήκουν συνήθως εἴτε εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν, εἴτε εἰς τὴν τάξιν τῶν μικροπώρων καὶ μικροεπιχειρηματιῶν, εἰς τάξιν δηλαδή, ἡ ὁποία χάρις εἰς τὴν συνεχῆ ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ ἐμφανίζει σημαντικὴν ἀνοδὸν εἰς τὴν Μύκονον. Τὰς φιλοδοξίας, στάσεις καὶ ἀξίας τῶν νέων αὐτῶν ἐξετάζομεν εὐθύς κατωτέρω.

III. ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: ΦΙΛΟΔΟΞΙΑΙ, ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΞΙΑΙ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ ΜΙΑΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Φιλοδοξία διὰ τὸ μέλλον

Ἐφ'esεις δι' ἀνωτάτην παιδείαν καὶ κοινωνικὴ ἀνοδος. Οἱ νέοι ἀλλὰ καὶ αἱ νέαι τῆς Μυκόνου δὲν ἀποτελοῦν ἐξάίρεσιν τῆς γενικῆς συγχρόνου τάσεως τῆς ἐλληνικῆς νεολαίας νὰ προσανατολίζῃ τὰ ἐνδιαφέροντά της πρὸς τὴν ἀνωτάτην παιδείαν καὶ συνεπῶς πρὸς τὴν ἐξάσκησιν εἰς τὸ μέλλον ἐλευθερίου τινὸς ἐπαγγέλματος ἢ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἀπαντήσεων τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν τοῦ Ἑμιγυμνασίου τῆς Μυκόνου εἰς τὰς ἐρωτήσεις 20, 21, 22 καὶ 23 τοῦ ἐρωτηματολογίου. Εἰδικώτερον προκύπτει ὅτι :

Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν, τὸ 63% ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχίσουν ἀνωτάτας σπουδὰς, τὸ 18% σκέπτονται νὰ συμπληρώσουν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὰς γυμνασιακὰς των σπουδὰς, (συνήθως εἰς τὸ Γυμνάσιον τῆς Τήνου), καὶ τὸ 19% δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ προχωρήσουν πέραν τῆς τρίτης τάξεως τοῦ Ἑμιγυμνασίου των.

Αἱ μορφωτικαὶ φιλοδοξίαι τῶν μαθητριῶν οὐδόλως ὕστεροῦν ἀπὸ τὰς τῶν συμμαθητῶν των, δεδομένου ὅτι ἴση περίπου ἀναλογία μαθητῶν καὶ μαθητριῶν ἐνδιαφέρονται νὰ παρακολουθήσουν ἀνωτάτας σπουδὰς.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ (ἄρα καὶ αἱ ἐπαγγελματικαὶ) προτιμήσεις τῶν νέων αὐτῶν στρέφονται πρὸς τὰς θετικὰς κυρίως ἐπιστήμας καὶ ἐπαγγέλματα, ὅπως τὸ τοῦ πολιτικοῦ μηχανικοῦ, χημικοῦ, πυρηνικοῦ φυσικοῦ, ἱατροῦ. Ἴσως εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς ἀπαρχῆς μιᾶς νέας τάσεως τὸ ὅτι, οὐδεὶς ἐκ τῶν μαθητῶν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ συνεχίσουν ἀνωτάτας σπουδὰς ἐξεδήλωσεν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, μόνον δὲ τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἐδήλωσαν ὅτι θέλουν νὰ παρακολουθήσουν θεωρητικὰς ἐπιστήμας, ὅπως θεολογίαν ἢ φιλολογίαν.

Ἀντιθέτως πρὸς ὅτι θὰ ἀνέμενεν τις, καὶ αἱ νέαι, αἱ ὁποῖαι κατὰ παράδοσιν στρέφονται συνήθως πρὸς τὰς θεωρητικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν παιδαγωγικὴν, ἐπέδειξαν ἐν προκειμένῳ ἰδιαιτέρως ἔντονον ἐνδιαφέρον διὰ τὰς θε-

τικάς ἐπιστήμας : τὸ ἥμισυ ἐξ ὧων ἐσκέπτοντο νὰ σπουδάσουν ἀνέφερον ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ ἀσκήσουν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ, ἢ τοῦ μικροβιολόγου, ἀσχέτως τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ νέαι ἔχουν ἐν τέλει μικροτέρας πιθανότητας ἀπὸ ὅτι οἱ συμμαθηταὶ των νὰ πραγματοποιήσουν τὰ ἐπαγγελματικά των σχέδια.

Ἐκ τῆς περαιτέρω συσχετίσεως τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν φιλοδοξιῶν τῶν μαθητῶν πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ μορφωτικὴν θέσιν τοῦ πατρὸς των προκύπτουν αἱ ἀκόλουθοι ἐνδιαφέρουσαι διαπιστώσεις :

Ὅσοι ἐκ τῶν μαθητῶν καὶ ὅσαι ἐκ τῶν μαθητριῶν ἔχουν πατέρα ἀποφοιτον Γυμνασίου, προτίθενται, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως, νὰ συνεχίσουν ἀνωτάτας σπουδὰς. Τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὴν γενικωτέραν κοινωνιολογικὴν διαπίστωσιν ὅτι καὶ ἐν Ἑλλάδι ὑφίσταται ἡ τάσις τῆς κληρονομίας, οὕτως εἶπεῖν, τῆς ἐφέσεως πρὸς μόρφωσιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν¹.

Ἐκ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ μορφωθοῦν ἐπὶ ἀνωτάτου ἐπιπέδου, μόνον τὸ ἐν τρίτον περίπτου προέρχονται ἐκ τῶν εὐρυτέρων λαϊκῶν στρωμάτων τῆς Μυκόνου, εἶναι δηλαδὴ τέκνα γεωργῶν ἢ ἐργατῶν. Τὰ ὑπόλοιπα δύο τρίτα τόσοι τῶν μαθητῶν ὅσον καὶ τῶν μαθητριῶν αὐτῶν εἶναι τέκνα μικρεμπόρων, ἐπιχειρηματιῶν καὶ δημοσίων ὑπαλλήλων.

Προκύπτει, δηλαδὴ, ὅτι ἡ σχετικῶς εὐημεροῦσα κοινωνικὴ τάξις τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ἐπιχειρηματιῶν τῆς Μυκόνου, τάξις διευρυνομένη καὶ ἀνερχομένη ραγδαίως χάρις εἰς τὴν τουριστικὴν κίνησιν, ὠθεῖ τὰ νεαρὰ μέλη της κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὴν ἀνωτάτην παιδείαν.

Τέλος, θὰ ἡδύνατο νὰ παρατηρήσῃ τις, ὅτι, ἡ πλειονότης τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν τῆς Μυκόνου εἶναι «δυνάμει» κοινωνικῶς κινητικοὶ πρὸς τὰ ἄνω. Ἀφ' ἧς στιγμῆς οἱ νέοι αὗτοι (κυρίως δὲ οἱ μαθηταὶ) πραγματοποιήσουν τὰς μορφωτικὰς καὶ ἐπαγγελματικὰς των φιλοδοξίας, ἡ θέσις των ἐν τὸς τῆς ἐλληνικῆς κοινωνικῆς ἱεραρχίας θὰ εἶναι σαφῶς ἀνωτέρα τῆς θέσεως τοῦ πατρὸς των ἐν αὐτῇ. Διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀνωτάτης παιδείας θὰ ἔχουν ἐπὶ τυχὲ καὶ τὴν κοινωνικὴ των ἄνοδον.

Ἔφεσις δι' ἀνωτάτην παιδείαν καὶ ἀστυφιλία

Ἐκ τῶν δεδομένων τῆς ἐρεῦνης προκύπτει σαφῶς ἡ τάσις σημαντικῆς μερίδος τῆς μαθητικῆς νεολαίας τῆς Μυκόνου νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὸ μέλλον τὴν μικροκοινωνίαν της διὰ νὰ ζήσῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἐκ τοῦ ἐρευνηθέντος πληθυσμοῦ νέων, τὸ 44% ἐπιθυμοῦν τὴν ἀλλαγὴν τοῦ περιβάλλοντός των καὶ σκέπτονται νὰ ἐγκατασταθοῦν εἴτε εἰς τὰς Ἀθή-

1. Ἐκ τῆς ἀνεκδότου μελέτης τῆς Ι. Λαμπίρη-Δημάκη, «Κοινωνιολογικὴ Διερεύνησις Ἑλλήνων Φοιτητῶν».

νας (33%) είτε εις τὸ ἐξωτερικόν, ἰδίως δὲ εις τὰς Η.Π.Α. (11%)¹. Τὸ ὑπόλοιπον 56% ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ζοῦν εις τὴν Μύκονον καὶ εις τὸ μέλλον.

Ἄξιον προσοχῆς εἶναι τὸ ὅτι, ἡ τάσις «φυγῆς» ἀπὸ τὴν Μύκονον συναντᾶται συχνότερον μεταξὺ τῶν νέων ἐκείνων ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ μορφωθοῦν περισσότερον : ἐκ τῶν 17 νέων ποὺ σχεδιάζουν νὰ ζήσουν εις τὰς Ἀθήνας ἢ εις τὸ ἐξωτερικόν σχεδὸν ὅλοι σκοπεύουν νὰ ἀκολουθήσουν πανεπιστημιακὰς σπουδὰς.

Ἡ παρατηρουμένη σχέσις μεταξὺ τῆς ἐφέσεως διὰ πανεπιστημιακὰς σπουδὰς καὶ τῆς ἀστυφιλίας, θὰ πρέπει νὰ ὀφείλεται κυρίως εις τὸ ὅτι ὑφίσταται ἕνας κοινὸς παρονομαστὴς μεταξὺ τῆς ἐπιθυμίας διὰ περαιτέρω μόρφωσιν καὶ τῆς ἐπιθυμίας διὰ γεωγραφικὴν κινητικότητα πρὸς μεγαλοπόλεις. Ὁ κοινὸς αὐτὸς παρονομαστὴς εἶναι ἡ βαθυτέρα ἐπιθυμία τῶν νέων αὐτῶν δι' ἕνα πλεον ἐνδιαφέροντα τρόπον ζωῆς.

Δὲν δύναται ἐν τούτοις νὰ ἀγνοηθῇ καὶ τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον τοῦ ἀνωτέρω φαινόμενον : τὸ ὅτι, δηλαδή, ἀπὸ τοὺς νέους (κυρίως ὅμως ἀπὸ τὶς νέες) ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ζήσουν εις τὴν Μύκονον, τὸ ἥμισυ ἐνδιαφέρονται νὰ μορφωθοῦν ἐπὶ ἀνωτάτου ἐπιπέδου. Οἱ νέοι αὗτοι εἶναι κατὰ τὰ φαινόμενα ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὸ ἄμεσον περιβάλλον των. Ἐπιθυμοῦν μὲν νὰ μορφωθοῦν καὶ νὰ βελτιώσουν τὴν θέσιν των, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος τῆς καταγωγῆς των.

Αἱ στάσεις τῶν γηγενῶν ἔναντι τῶν τουριστῶν καὶ τὰ ξένα πρότυπα πρὸς μίμησιν

Οἱ τουρίσται ἐκ τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶναι ἀναμφισβητήτως διὰ τοὺς κατοίκους τῶν μὴ ἐπαρκῶς ἐκσυγχρονισμένων κοινωνιῶν φορεῖς προτύπων ἐνὸς νέου τρόπου ζωῆς, τόσον ἐξ ἐπόψεως ἐμφανίσεως ὅσον καὶ ἐξ ἐπόψεως συμπεριφορᾶς.

Κατὰ τὴν πρώτην φάσιν τῆς «τουριστικῆς εἰσβολῆς» εις τὴν παραδοσιακὴν κοινωνίαν (π.χ. εις τὴν Μύκονον μεταξὺ 1950-1955), οἱ νέοι αὗτοι τρόποι ἐμφανίσεως καὶ συμπεριφορᾶς γίνονται πολὺ περισσότερον στόχοι ἐντόνου κριτικῆς παρὰ πρότυπα πρὸς μίμησιν. Ἡ ἀρχικὴ στάσις τῶν περισσοτέρων γηγενῶν (κυρίως δὲ τῆς παλαιότερας καὶ μεσαίας γενεᾶς τῶν ἀνδρῶν) ἔναντι τῶν «ξένων» εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, προκατειλημμένη καὶ ἀρνητικὴ («ὅλοι τοὺς εἶναι διεφθαρμένοι καὶ ἐπικίνδυνοι διὰ τὰ ἔθνη τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων μας»). Κατὰ τὴν πρώτην φάσιν παρατηρεῖται, δηλαδή,

1. «Διότι, (ὅπως ἀνέφερον εἰς μαθητὴς) ἡ χώρα αὕτη θὰ μοῦ προσφέρῃ περισσοτέρας δυνατότητας μορφώσεως καὶ ἐργασίας». (Βλ. ἐρώτησιν 26 τοῦ ἐρωτηματολογίου).

ἀντίστασις τῶν κατοίκων κατὰ τῶν νέων προτύπων. Ἡ ψυχολογικὴ αὐτὴ ἀντίστασις καὶ ἀντίδρασις παρεμποδίζει τὴν οἰανδήποτε ἐπίδρασιν τοῦ τρόπου ζωῆς τῶν τουριστῶν ἐπὶ τῆς νοοτροπίας καὶ τῶν ἠθῶν τῶν γηγενῶν.

Κατὰ τὰς ἐπομένους ὅμως φάσεις τῆς «τουριστικῆς εἰσβολῆς» αἱ ψυχολογικαὶ καὶ κοινωνικαὶ συνθῆκαι ἀλλάζουν βαθμιαίως, μὲ ἀποτέλεσμα τὸ ἔδαφος νὰ καθίσταται τελικῶς πολὺ περισσότερον πρόσφορον διὰ τὰ δεχθῇ τὰς ἐπιδράσεις τῶν τουριστῶν. Πρῶτον, οἱ κάτοικοι ἀρχίζουν νὰ ἐξοικειοῦνται μὲ τὸν τρόπον ζωῆς τῶν τουριστῶν : ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἰς τὴν ἀρχὴ τοὺς ἐφόβιζε καὶ τοὺς ἐξένιζε, ἀρχίζουν τώρα νὰ τὸ θεωροῦν «φυσικόν», ἐνίοτε ἐφρόβιζε καὶ τοὺς ἐξένιζε, ἀρχίζουν τώρα νὰ τὸ θεωροῦν «φωραῖον». Ἡ ἀρχικὴ ἀντίδρα- μάλιστα καὶ «ἐνδιαφέρον» ἴσως κάποτε καὶ τῆς γνώσεως, ἡ ἄρνησις μετατρέ- πεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς θέσιν. Δεύτερον, τὰ οἰκονομικὰ ὀφέλη τοῦ του- ρισμοῦ ἀρχίζουν νὰ γίνωνται αἰσθητὰ κατὰ τὰς ἐπομένους φάσεις τῆς ἀναπτύ- ξεως τοῦ εἰς δεδομένην περιοχὴν. Οἱ κάτοικοι ἀρχίζουν λοιπὸν σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ὑπολογίζουν περισσότερον τὰς οἰκονομικὰς ἀπολαυὰς καὶ ὀλιγώτερον τοὺς τυχόν ἠθικοὺς κινδύνους. Οἱ τουρίσται ἐμφανίζονται πλέον ὑπὸ νέον φῶς : τὸ φῶς τῆς «ὠφελιμότητος», τῆς «χρησιμότητος» των διὰ τὸν τόπον. Αἱ θῦ- ραι εἶναι πλέον ἀνοικταὶ εἰς τὰς ἐπιδράσεις τῶν νέων τρόπων ζωῆς τῶν του- ριστῶν.

Σήμερον ἡ Μύκονος εὐρίσκεται εἰς τὴν προτελευταίαν - πιθανῶς δὲ καὶ τὴν τελευταίαν—φάσιν τῆς τουριστικῆς τῆς ἀναπτύξεως, ἐπομένως εἶναι ἐν πολλοῖς μία ἤδη «τουριστικοποιημένη» κοινωνία. Ὡς ἀνεμένετο, ἡ στάσις τῶν κατοίκων τῆς ἐναντι τῶν τουριστῶν εἶναι κατ' ἀρχὴν θετικὴ. Τοῦτο ἄλλωστε ἀπεδείχθη δι' ἐτέρως τινος ἐρευνῆς¹. Εὐλόγως ἐπομένως θὰ ὑπέ- θετε τις ὅτι ἡ νεωτέρα γενεὰ Μυκονιαστῶν θὰ πρέπει νὰ εἶναι «ἀνοικτὴ» εἰς τὰ διὰ τῶν τουριστῶν μεταδιδόμενα πρότυπα ἐκσυγχρονισμοῦ.

Κατὰ ποῖον τρόπον καὶ εἰς ποίους τομεῖς ἐπηρεάζονται οἱ νέοι γηγε- νεῖς ἀπὸ τοὺς νέους Ἑλληνας (κυρίως Ἀθηναίους) καὶ ἄλλοδαπούς τουρί- στας; Εἰς τὸ εἰδικώτερον τοῦτο ἐρώτημα δίδει ἐν μέρει ἀπάντησιν ἡ παροῦσα ἔρευνα.

Αἱ κοινωνικαὶ σχέσεις μεταξὺ νέων γηγενῶν καὶ νέων τουριστῶν

Ὑφίσταται κατ' ἀρχὴν βασικὴ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἐὰν ἡ ἐπιρροή τῶν νεαρῶν τουριστῶν ἐπὶ τῶν νεαρῶν κατοίκων ἀσκειτὰ «ἐκ τοῦ μακρόθεν», οὕτως εἰπεῖν, ἢ ἀμέσως καὶ «ἐκ τοῦ πλησίον». Διὰ τοῦτο οἱ ἐρευνηθέντες μα- θηταὶ ἠρωτήθησαν «ἐὰν κάνουν παρέα μὲ τὰ παιδιὰ ποὺ ἔρχονται γιὰ τουρι-

1. Βλ. Ι. Λαμπρή-Δημάκη, εἰς τὸ Μύκονος, Δῆλος, Ρηνεῖα ἐνθ' ἄνωτ., σ.σ. 85-97.

σμοῦ ἐδῶ;» (βλ. ἐρώτησιν 32) καὶ ἐὰν ναί, «μόνον μὲ "Ἕλληνες, μόνον μὲ ξένους ἢ καὶ μὲ "Ἕλληνες καὶ μὲ ξένους». (Βλ. ἐρώτησιν 33).

Ἐκ τῶν ἀπαντήσεων τῶν προκύπτει ὅτι τὸ ἥμισυ περίπου τόσον ἐκ τῶν μαθητῶν ὅσον καὶ ἐκ τῶν μαθητριῶν (49%) εὐρίσκονται εἰς σχέσιν ἀλληλεπιδράσεως μὲ τοὺς νεαροὺς τουρίστας, κάμνουν, δηλαδή, συντροφιά μὲ αὐτούς. Εἰδικώτερον, 26% συναναστρέφονται μόνον μὲ "Ἕλληνας (κυρίως, δηλαδή, Ἀθηναίους) καὶ 23% τόσον μὲ "Ἕλληνας ὅσον καὶ μὲ ἄλλοδαπούς. Τὸ ὑπόλοιπον ἥμισυ (51%) δὲν συναναστρέφονται νεαροὺς τουρίστας. Ἐπ' αὐτῶν, ἡ ἐπίδρασις τῶν νέων προτύπων ἐμφανίσεως καὶ συμπεριφορᾶς, ἀσκειῖται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον «ἐμμέσως». Οἱ νέοι αὐτοὶ παρατηροῦν μὲν τοὺς τουρίστας καὶ ἀποκομίζουν μίαν ὀρισμένην εἰκόνα ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἔρχονται εἰς κοινωνικὰς σχέσεις μαζύ των, ὅπως οἱ ὑπόλοιποι συμμαθηταὶ των.

Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους οἱ νέοι αὐτοὶ δὲν συναναστρέφονται τοὺς τουρίστας (ἰδὲ ἐρώτησιν 36). Μόνον τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἀνέφερον ὡς λόγον, τὸ ὅτι «δὲν μοῦ ἀρέσουν οἱ τρόποι καὶ ἡ συμπεριφορὰ τους». Ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι δὲν κάμνουν συντροφιά μὲ νεαροὺς τουρίστας, εἴτε διότι «δὲν τοὺς δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρισθοῦν μὲ αὐτοὺς (παρ' ὅλον πού θὰ τὸ ἤθελαν)», εἴτε διότι «δὲν ἔχουν χρόνον εἰς τὴν διάθεσιν των (διότι ἐργάζονται εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ πατέρα κλπ.)», εἴτε «διότι δὲν γνωρίζουν ξένας γλώσσας». Ὁ τελευταῖος αὐτὸς λόγος παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ὡς ἐμπόδιον εἰς τὴν σύναψιν κοινωνικῶν σχέσεων μὲ τοὺς ἄλλοδαπούς τουρίστας.

Ἡ πλειψηφία τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν τοῦ Ἡμιγυμνασίου Μυκόνου (72%) δὲν γνωρίζουν ξένας γλώσσας. Τὸ ὑπόλοιπον 28% γνωρίζουν μόνον μίαν: τὴν ἀγγλικὴν (βλ. ἐρώτησιν 31).

Ἀξιον μνείας καὶ τὸ ὅτι εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν ἀνεφέρθη ὡς λόγος τῆς μὴ συνάψεως σχέσεων μὲ τοὺς νεαροὺς τουρίστας, ἢ ἀπαγόρευσις ἐκ μέρους τῶν γονέων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι, ἐὰν τοὺς ἐδίδοντο εὐκαιρίαι (λ.χ. ἐπαρκὲς χρόνος καὶ ἰδίως γνῶσις ξένων γλωσσῶν) οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν νέων οἱ ὅποιοι δὲν κάμνουν σήμερον συντροφιά μὲ τοὺς νεαροὺς τουρίστας, θὰ ἤρχιζον νὰ τοὺς συναναστρέφωνται. Τὸ ὅτι δὲν κάμνουν τοῦτο σήμερον, δὲν ὀφείλεται, παρὰ μόνον εἰς ἐλαχίστας περιπτώσεις, εἰς τὸ ὅτι ἐνσυνειδήτως ἀποφεύγουν τοὺς τουρίστας διότι ἔχουν κακὴν γνώμην δι' αὐτούς. Συνεπῶς, δύναται τις νὰ προβλέψῃ μετὰ μεγάλου περιθωρίου ἀσφαλείας ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἀλληλεπίδρασις μεταξὺ νέων γηγενῶν καὶ νέων τουριστῶν θὰ ἐνταθῇ ἔτι περαιτέρω.

Οἱ νέοι τουρίσται ὡς πρότυπα πρὸς μίμησιν

Τὶ ἀποκομίζουν οἱ νεαροὶ Μυκονιάται ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν τῶν μὲ τοὺς τουρίστας; Ὁρισμένοι ἐξ αὐτῶν (σχεδὸν τὸ ἓν τρίτον ἐξ ὧσων ἀνέφερον ὅτι κάμνουν παρὲς μὲ τουρίστας) οὐδὲν τὸ ἰδιαίτερον ἀποκομίζουν, δεδομένου ὅτι, ὡς ἐδήλωσαν οἱ ἴδιοι, «τίποτε δὲν τοὺς ἔχει κάνει ἐντύπωσι εἰς τοὺς νέους αὐτοὺς» (βλ. ἐρώτησιν 34). Τὰ ὑπόλοιπα δύο τρίτα τῶν συναναστρεφομένων μὲ τουρίστας μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, ἔχουν ἐντυπωσιασθῇ ἀπὸ δύο τινά (βλ. ἐρώτησιν 35) : τὴν ἐμφάνισι (ἐνδυμασία, κόμμωσις) καὶ ἰδίως τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς προσωπικότητος τῶν τουριστῶν. «Ὅπως εἶπε ἓνας μαθητὴς τῆς Β' τάξεως : «μοῦ ἔκανε ἐντύπωσι ἡ περιβολή τους, ἡ γλωσσομάθειά τους, ὁ χαρακτήρας τους καὶ ἡ ἀσυνήθιστη εἰλικρίνειά τους». Καὶ μία μαθήτρια τῆς Γ' Γυμνασίου : «μοῦ ἔκανε ἐντύπωσι, τὸ πολὺ μοντέρνο ντύσιμό τους. Ἐπίσης τὸ θάρρος τους στὸ νὰ ἐκφράζουν τὰ αἰσθήματά τους καὶ οἱ πολλὰς γνώσεις γιὰ τὴν Ἀθήνα καὶ τὰ ἔθνη της». Αἱ γινώμαι αὐταὶ εἶναι ἀντιπροσωπευτικαὶ καὶ τῶν ὑπολοίπων. Χαρακτηριστικὰ ὅπως, «ἡ ἀνεξαρτησία», «ἡ εἰλικρίνεια» καὶ «ἡ εὐγένεια», ἔρχονται καὶ ἐπανερχονται εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν τουριστῶν ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ γυμνασίου Μυκόνου. Ὁρισμένοι μάλιστα ἀναφέρουν τὸ χιούμορ καὶ τοὺς καλοὺς τῶν τρόπους.

Προκύπτει οὕτω ὅτι τὸ πρότυπον πρὸς μίμησιν εἶναι ἐν προκειμένῳ ἓν συγκεκριμένον εἶδος προσωπικότητος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν γνώμην τῶν νέων Μυκονιατῶν ἐνσαρκιώνουν οἱ τουρίσται μὲ τοὺς ὁποίους κάμνουν συντροφιά. Τὴν προσωπικότητα αὕτη χαρακτηρίζουν δύο κυρίως γνωρίσματα : ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ εἰλικρίνεια. Εἶναι δὲ ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρον τὸ ὅτι ἀκριβῶς τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ ἰδεῶδες τῆς συγχρόνου εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀμερικανικῆς νεολαίας. Πιθανῶς μία περισσότερον εἰς ἕκτασιν καὶ βάθος ἔρευνα νὰ ἀπεκάλυπτεν καὶ ἕτερα (ἴσως ἀρνητικὰ) πρότυπα διὰ τὴν νεωτέραν γενεάν τῶν Μυκονιατῶν. Πάντως, βάσει τῶν δεδομένων τὰ ὁποῖα ἔχομεν πρὸς τὸ παρὸν εἰς τὴν διάθεσίν μας, καθίσταται ἐμφανὲς ὅτι ἡ εἰκὼν τὴν ὁποίαν παρέχουν οἱ νεαροὶ τουρίσται εἰς τὴν νεωτέραν γενεάν τῶν Μυκονιατῶν, εἶναι ἡ εἰκὼν τῶν ἰδεωδῶν ζωῆς (ἐλευθερίας, ἀνεξαρτησίας καὶ εἰλικρινείας) τῆς νέας γενεᾶς τῶν ἐσυγχρονισμένων καὶ τεχνολογικῶς ἀνεπτυγμένων κοινωνιῶν¹.

Αἱ ἀξίαι τῶν ἐφήβων μᾶς τουριστικοποιημένης κοινωνίας

Εἰς τὴν ὁρολογίαν τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν ἀξίαι εἶναι αἱ ἀντιλήψεις μας περὶ τοῦ τῆ θεωροῦμεν ἐπιθυμητόν, ἐπομένως καὶ ἄξιον ἐπιδιώξεως καὶ

1. Εἰς τὴν ἐρώτησιν (39) «τί δὲν σοῦ ἀρέσει σήμερα εἰς τὴν Μύκονο καὶ γιατί;», ὠρισμένοι μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι ἀπήντησαν «οἱ μακρυμάλληδες τουρίστες». Τοῦτο δηλοῖ ὅτι ἡ ἐξεζητημένη κόμμωσις δὲν ἀποτελεῖ αὐτομάτως πρότυπον πρὸς μίμησιν, ἀλλὰ γίνεται συχνάκις στόχος κριτικῆς καὶ ἀποδοκιμασίας.

πραγματοποιήσεως. Οὕτω, ὅταν οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτραι ἡρωτήθησαν «στὴν ζωὴν σου τί σέ ἐνδιαφέρει νὰ ἀποκτήσης τὸ περισσότερο ἀπὸ ὅλα αὐτά: πολλὰ χρήματα, πολλὰς γνώσεις, μεγάλη φήμη, μεγάλη δύναμι, μία ἡσυχὴ καὶ ἡρεμὴ ζωὴ, πολλὰς γνωριμίες καὶ πολλοὺς φίλους, μία μεγάλη φιλία, μεγάλη ἀγάπη ἢ πολλὰς ἐμπειρίες (δηλαδή, νὰ κάνης ταξίδια, νὰ γνωρίσης πολλὰς χῶρες κλπ.)» (βλ. ἐρώτησιν 40), εἰς τὴν πραγματικότητα ἐζητήθη ἀπὸ αὐτοὺς νὰ καθορίσουν τὴν πρωταρχικὴν ἀξίαν εἰς τὴν ὁποίαν πιστεύουν¹.

Αἱ ἀπαντήσεις τῶν ἐμφανίζουν μέγα πράγματι ἐνδιαφέρον: μόνον δύο (ἐκ τῶν 39) — καὶ οἱ δύο ἄρρενες — ἀνέφερον τὴν ἀπόκτησιν πολλῶν χρημάτων ὡς πρωταρχικὴν τῶν ἐπιδιώξιν, οὐδεὶς ἀνέφερεν ὡς βασικὴν ἀξίαν τὴν ἀπόκτησιν ἐξουσίας ἢ πολλῶν γνωριμιῶν. Πέντε (3 μαθηταὶ καὶ 2 μαθήτραι) ἔθεσαν ὑπεράνω τῶν ὑπολοίπων ἀξιῶν τὴν ἀπόκτησιν φήμης ἢ δόξης. Συνολικῶς, μόνον τὸ ἓν ἕκτον σχεδὸν τοῦ ἐρευνηθέντος μαθητικοῦ πληθυσμοῦ ἀποδίδει μεγίστην σημασίαν εἰς τὰ ἐξωτερικὰ κριτήρια τῆς ἀτομικῆς ἐπιτυχίας (χρῆμα, δόξα). "Οἱ οἱ ὑπόλοιποι (πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, κυρίως μαθητριῶν, ποὺ ἐκτιμοῦν κυρίως τὴν ἡρεμὸν ζωὴν ἢ τὴν συναισθηματικὴν πληρότητα), ἐνδιαφέρονται νὰ ἀποκτήσουν πρωτίστως εἰς τὴν ζωὴν τῶν «πολλὰς γνώσεις» ἢ «πολλὰς ἐμπειρίας». Αἱ κυριαρχοῦσαι μεταξὺ τῆς νεωτέρας γενεᾶς τῆς Μυκόνου ἀξίαι, εἶναι, κατὰ τεκμήριον ἀξίαι στρεφόμεναι πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος.

Ὑπάρχουν γενικωτέρας φύσεως ἐνδείξεις, ὅτι αἱ ἀνωτέρω ἀξίαι ἔχουν κερδίσει ἔδαφος μεταξὺ τῶν νεωτέρων γενεῶν τῶν περισσοτέρων τεχνολογικῶς ἀνεπτυγμένων ἐπομένως καὶ πλουσιωτέρων κοινωνιῶν τῆς Δύσεως. Δὲν εἶναι ἄξιον ἀπορίας τὸ ὅτι οἱ νέοι οἱ ὁποῖοι ἀνετράφησαν ὑπὸ συνθήκας εὐημερίας δὲν ἐπιδιώκουν τόσον τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἐξουσίαν ὅσον τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς προσωπικότητός των. Τοῦτο ἰσχύει ἐν μέρει, καὶ βεβαίως ἐν μικρογραφίᾳ καὶ διὰ τὴν Μύκονον, μίαν τουριστικοποιημένην καὶ ἐπομένως ἐν πολλοῖς σχετικῶς εὐημεροῦσαν κοινωνίαν. Πλὴν, εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Μυκόνου, ὅπως ἄλλωστε καὶ οἰασδήποτε ἄλλης κοινωνίας εὐρισκομένης ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τουρισμοῦ, ὑπαισθέρχεται καὶ ἓν ἕτερον στοιχεῖον — ἐκτὸς τῆς εὐημερίας — εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἀξιῶν τῆς νεωτέρας γενεᾶς: τὸ στοιχεῖον τῆς ἐπαφῆς τῶν νέων γηγενῶν μὲ τοὺς τουρίστας. Ἡ ἐπαφή των αὕτῃ μὲ ἓν νέον εἶδος ζωῆς ὀξύνει τὴν περιέργειαν διὰ ἄλλα ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ συγχρόνως ξυπνᾷ τὸν θαυμασμὸν διὰ τοὺς «μορφωμένους», τοὺς «πολυ-

1. Τοὺς ἐζητήθη ἐπίσης νὰ σημειώσουν κατὰ σειρὰν προτεραιότητος τὰς προτιμήσεις των. Πλὴν τοῦτο ἀπεδείχθη δύσκολον δι' αὐτοὺς καὶ οὕτω ἐσημείωσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον τὴν πρώτην κατὰ σειρὰν προτίμησίν των.

ταξιδεμένους», τούς «πολύξερους» πού γνωρίζουν ξένες γλώσσες, ἔχουν περισσότερο ἐξεζητημένους τρόπους ἀπό τούς ἐντοπίους κ.ο.κ. Οὕτω, εὐλόγον εἶναι νά ὑποθέσωμεν ὅτι μακροχρονίως — κατὰ τὰς τελευταίας δηλαδή φάσεις τῆς ἀναπτύξεώς του — ὁ τουρισμός ἐνθαρρύνει ὄχι τόσον τὰς καθαρῶς ὑλιστικὰς ἀξίας, ὅσον τὰς ἀξίας τὰς ἐχούσας σχέσιν μὲ μίαν ἐνδιαφέρουσαν καὶ πλουσίαν εἰς ἐμπειρίας ζωὴν¹. Ἡ ὀρθότης τῆς εἰκασίας αὐτῆς ἀξίζει τὸν κόπον νά ἐλεγχθῇ εἰς τὸ μέλλον διὰ τῆς διεξαγωγῆς ἐρεῦνης ἐπὶ πολὺ μεγαλύτερας τῆς παρούσης κλίμακος.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑΣ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΗΜΙΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ

(Τὸ ὀνοματεπώνυμον τοῦ μαθητοῦ ἢ τῆς μαθητρίας δὲν ἐνδιαφέρει. Ὁ μαθητὴς ἢ ἡ μαθήτρια νά συμπληρώσῃ τίς ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἐρωτήματά μας ἀναλόγως τῆς περιπτώσεως: ἢ ὑπογραμμίζοντας τὴν σωστὴ ἀπάντησιν, ἢ δίδοντας τὴν πληροφορίαν πού ζητοῦμε, ἢ ἐκφράζοντας τὴν δική του γνώμην πρὸ παντὸς μὲ εἰλικρίνεια).

1. Τάξις
2. Μαθητὴς ἢ Μαθήτρια
3. Ποιὸ χρόνο γεννήθηκες;
4. Ὁ πατέρας σου ζεῖ; ΝΑΙ ΟΧΙ
5. Ἐὰν ζῇ ποιὸ εἶναι τὸ ἐπάγγελμά του; (Νὰ ἀπαντήσῃς μὲ ἀκρίβειαν: π.χ. ἔχει δικό του φαρμακεῖο στὴ Χώρα, εἶναι κλητὴρας τοῦ Σχολεῖο κ.λ.π.).
.....
6. Ἐὰν δὲν ζῇ ποιὸ ἦταν τὸ ἐπάγγελμά του; (Νὰ ἀπαντήσῃς μὲ ἀκρίβειαν).
.....
7. Ἐχεις ἀδελφία; ΝΑΙ ΟΧΙ
8. Ἐὰν ἔχῃς ἀδελφία πόσα εἶναι, πόσων ἐτῶν εἶναι καὶ ποῦ μένουν; (π.χ. μία ἀδελφὴ 10 ἐτῶν στὴν Μύκονο καὶ ἓνα ἀδελφὸ 22 ἐτῶν στὴν Ἀθήνα).
.....
9. Ἀπὸ πότε μένεις στὴν Μύκονο; (παράδειγμα: ἀπὸ τότε πού γεννήθηκα, ἢ δυὸ χρόνια τώρα)

1. Ἀποτελεῖ ἴσως ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ὁ τουρισμός δὲν «χαλᾷ» αὐτομάτως τὰ ἥθη τὸ ὅτι ἅπαντες οἱ ἐρευνηθέντες μαθηταὶ — πλὴν ἑνὸς — ἀνέφερον ὅτι πηγαίνουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τόσον κατὰ τὰς ἑορτὰς ὅσον καὶ κατὰ τὰς Κυριακάς (βλ. ἐρωτήσεις 29-30) εἴτε μὲ τὸ σχολεῖον εἴτε μὲ τοὺς γονεῖς των.

26. Ἐὰν θέλῃς νὰ ζήσης σὲ μιὰ ἄλλη χώρα γιατί τὸ ἐπιθυμεῖς αὐτό;
.....
27. Στὴν ἐκκλησία πηγαίνεις; NAI OXI
28. Ἐὰν πηγαίνεις στὴν ἐκκλησία πηγαίνεις: Μόνον τὶς γιορτὲς (δηλα-
δὴ Πάσχα καὶ Χριστού-
γεννα);
ἢ
Τὶς γιορτὲς καὶ τὶς Κυ-
ριακές;
29. Ἐὰν πηγαίνεις στὴν ἐκκλησία πηγαίνεις τὶς περισσότερες φορές
μόνος ἢ μόνη σου ἢ μὲ κάποιον ἄλλον;
30. Ἐὰν πᾶς μὲ κάποιον ἄλλον, μὲ ποιόν;
31. Ξέρεις κάποια ξένη γλῶσσα καὶ ποιά;
32. Κάνεις παρέα μὲ παιδιὰ πού ἔρχονται ἐδῶ διὰ τουρισμό;
NAI OXI
33. Μόνον ἂν κάνης παρέα μὲ παιδιὰ πού ἔρχονται ἐδῶ διὰ τουρισμό: Κά-
νεις παρέα;
Μόνον μὲ Ἕλληνες
ἢ
μὲ Ἕλληνες καὶ μὲ ξένους
ἢ
μόνον μὲ ξένους
34. Ἐὰν κάνης παρέα μὲ παιδιὰ πού ἔρχονται διὰ τουρισμὸ ἐδῶ, σοῦ ἔχει
· κάνει κάτι ἐντύπωσι στὰ παιδιὰ αὐτά;
NAI OXI
35. Ἐὰν σοῦ ἔχη κάνει κάτι ἐντύπωσι σὲ αὐτὰ τὰ παιδιὰ, τί σοῦ ἔκανε ἐν-
τύπωσι; (νὰ ἀπαντήσης λεπτομερῶς).
.....
36. Ἐὰν δὲν κάνης παρέα μὲ τὰ παιδιὰ πού ἔρχονται ἐδῶ διὰ τουρισμὸ, γιατί
δὲν κάνεις παρέα μαζί τους; (νὰ ἀπαντήσης λεπτομερῶς).
.....
37. Ποιὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο ὄνειρό σου; (νὰ ἀπαντήσης λεπτομερῶς).
.....
38. Τί σοῦ ἀρέσει πιὸ πολὺ σήμερα στὴν Μύκονο καὶ γιατί; (νὰ ἀπαντήσης
λεπτομερῶς)
.....
39. Τί δὲν σοῦ ἀρέσει σήμερα στὴν Μύκονο καὶ γιατί (νὰ ἀπαντήσης λεπτο-
μερῶς).
.....

40. Στην ζωή σου τί σ' ενδιαφέρει νά αποκτήσης τὸ περισσότερο ἀπὸ ὅλα αὐτά, κατὰ σειράν ἐπιθυμίας.*

ΜΕ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ

- Πολλὰ χρήματα
- Πολλές γνώσεις (ἐπιστημονικές,
καλλιτεχνικές κλπ.)
- Μεγάλη φήμη (δηλαδή δόξα)
- Μεγάλη δύναμι (νὰ διευθύνῃς πολλοὺς
ἀνθρώπους καὶ νὰ παίρνῃς ἀποφάσεις)
- Μιὰ ἡσυχὴ καὶ ἡρεμὴ ζωὴ
- Πολλές γνωριμιές καὶ πολλοὺς φίλους
- Μιὰ μεγάλη φιλία, μιὰ μεγάλη ἀγάπη
- Πολλές ἐμπειρίες (δηλαδή νὰ κάνῃς
ταξίδια νὰ γνωρίσῃς πολλές χῶρες
κλπ.)

**ΣΕ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΠΟΥ ΜΑΣ ΒΟΗΘΗΣΕΣ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΜΑΣ
ΑΠΑΝΤΩΝΤΑΣ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΜΑΣ.**

*ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΝ: Τὰ παιδιὰ νὰ συμπληρώ-
σουν μὲ ἀριθμοὺς τὴν σειράν προτεραιότητος τῶν προτιμήσεών των.